

DOI 10.36074/logos-04.04.2025.050

ГОСПОДАР МОЛДОВСЬКИЙ ШТЕФАН ВЕЛИКИЙ – ПРОДОВЖУВАЧ ПЕРЕМОЖНОЇ СЛАВИ СВЯТОГО ГЕОРГІЯ

Коркодел Олексій¹

1. здобувач кафедри церковної історії
Київська духовна академія, УКРАЇНА

Святий Георгій Побідоносець вважався покровителем візантійських імператорів. Подібну роль йому відводили і правителі Болгарської та Сербської держав. Те, що Стефан Великий обрав своїм небесним покровителем саме Святого Георгія, а скоріше свідомо визначив його таким, – не було випадковим. Адже багато болгарських і сербських переселенців, серед яких були філософи та письменники, рятуючись від османського нашестя, несли з собою політичну філософію та християнську символіку, що мала підґрунтя у візантійській культурі.

Розуміючи значущість накопиченого досвіду та політичних знань, Стефан Великий не міг залишитися байдужим і підняв занепале знамено римсько-візантійських традицій. Він оголосив себе спадкоємцем візантійських василевсів та болгарських царів. Тим самим Стефан Великий успадкував могутній символ візантійських імператорів – покровителя Святого Георгія Побідоносця, змієборця та «визволителя полонених, захисника бідних, поборника царів і ворога немічних» [5].

Стефан Великий і молдовська Церква усвідомлювали виховне значення образів святих, чиє життя було взірцем моральності та прикладом для наслідування. Країна перебувала під постійною загрозою османського нашестя, тому стійкість і мужність вважалися найважливішими християнськими чеснотами, а Святий Георгій якнайкраще їм відповідав.

Для просвітителів важливим аспектом їхньої діяльності було забезпечення прагнення до подолання труднощів і виживання. Образ Святого Георгія, який зазнав і подолав великі страждання, чия моральна перемога та відданість вірі були винагороджені зарахуванням до лику святих, у той час був особливо необхідним. Він вселяв віру в непереможність духовного начала, у незламність душі.

SECTION 23.

ÉTUDES RELIGIEUSES ET THÉOLOGIE

Ті, хто знайомився з житієм Святого, дізнавалися, що в процесі своїх страждань Георгій говорив: «Господь навчив нас не боятися тих, хто вбиває тіло, бо вони не можуть убити душу» [5].

Близьким для розуміння народу було й те, що Святий Георгій – це земна людина, чиє існування розділилося на дві частини: земне життя, у якому він зазнав тяжких мук, і посмертне буття, де він став переможцем. Його переможність була здобута духовними подвигами над тілом, над безмежними стражданнями [1].

Героїчний зміст образу Святого Георгія знайшов своє втілення в православному іконописі. Причому зображення Святого Георгія посіло одне з головних місць у християнській символіці як Заходу, так і Сходу [4]. Однак ніде ця тема не відображала єдність і міцне утвердження цього образу у значущості духовного піднесення самосвідомості народу так, як у Молдові. Саме в Молдові був створений образ, що засвідчував духовно-моральний зв'язок господаря зі своїм небесним покровителем.

У монастирі Воронець, збудованому Штефаном Великим, він звів церкву «в ім'я святого і славного великомученика Побідоносця Георгія». На стінній фресці зображений господар, який підносить храм Ісусу, що сидить на троні. Святий Георгій обіймає Штефана за плечі, ніби представляючи благочестивого монарха Боголюдині, як критора – засновника та мецената монастирів.

На знамені, що зберігається в Бухаресті, Святий Георгій зображений сидячим на троні та топчучим змія ногами. Про спадкоємність георгіївської слави свідчить те, що на голові святого – корона Штефана Великого, а сам він сидить на троні господаря [2].

У той час усе це мало глибокий зміст. Візантійська політична філософія виходила з того, що якщо на небі є єдиний Бог, то й на землі повинен бути єдиний Цар. В очах тодішнього православного світу Штефан Великий ставав земним обранцем Святого Георгія Побідоносця, гідним імператорського титулу. І справді, згідно зі Славяно-Молдовськими літописами, він був єдиним правителем Молдовського князівства, якого назвали царем [6].

Однак Штефан Великий не міг відкрито й повсюдно прийняти царський чи імператорський титул, не викликавши роздратування у своїх сильніших сусідів – польського та угорського королів. Він не міг піти на це, маючи османську загрозу в тилу. Та й сам Штефан не був честолюбним – він був надто мудрим і боголюбним, не забуваючи про зміцнення переможного духу свого народу під навислим над ним османським арканом.

Коли на Штефана Великого впала вся тяжкість лідера православного світу, він з честю прийняв на себе велику місію захисника враженого й

похитнутого православ'я, успадкувавши його головний символ перемоги – образ Святого Георгія Побідоносця.

Сформувавши ефективне військо шляхом тактичного розподілу воїнських обов'язків, статусу й привілеїв, Стефан Великий під знаменом Георгія Побідоносця несподівано з'являвся в найкритичніші моменти битв і завершував їх переможно, захищаючи православну віру та свій народ.

Завдяки відвазі та сміливості селянського ополчення і реземської (козацької) кінноти Стефан утримував своє переможне знамено в 34-х битвах і прославився як Великий полководець і стратег.

Але найважливішою, найрішучішою, значущою та доленосною була битва з османськими ордами під Васлуєм. Перед цим боєм, як і перед кожною битвою, господар довго молився перед іконою Святого Георгія Побідоносця, що завжди знаходилася в келії його матері. Маючи незначні військові сили, він просив допомоги проти ворогів. За переказами, після цієї молитви йому з'явився сам Святий Георгій у богатирських обладунках. Святий пообіцяв бути поруч зі воєводою під час битви з турками, але Стефан мав узяти ікону матері у бій, щоб вона своєю видимою присутністю надихала самого Стефана та його малочисельне військо. Святий Георгій запропонував Стефану Великому виконати ще одну умову – після завершення ратних подвигів оновити монастир Зограф [3], а саму ікону залишити в тій же обителі на Святій Горі, де постійно перебуває Святий Георгій Побідоносець.

Зберігся також переказ, що після битви полонені турки свідчили Стефану, що серед них на білому коні мчав невідомий і невловимий воїн зі списом. Безстрашний, невразливий, він сміливо прорубував цілі ряди ворогів, вкриваючи землю їхніми трупами. Стефан Великий разом зі своїми воїнами славили Бога, дякуючи Йому за те, що через свого дивного Побідоносця, Святого Георгія, Він дозволив здолати втричі численніші ворожі сили й не допустив їхнього просування в християнську Європу. Цим своїм черговим посмертним подвигом Святий Георгій прославився в землі Молдовській як Побідоносець – «славний щит християнства».

Стефан III підтвердив свої блискучі військові заслуги та право називатися Великим. Він залишив після себе багаточисельний і величезний внесок у молдовську культуру, створивши низку монастирів, церков, літописів та іконографічних зображень. Масштаб його внеску у розвиток історичних досягнень перевершував усі попередні надбання і став основою для подальшого відродження православної культури та духовності на всій території Балканського півострова.

Стефан Великий не дозволив віддати забуттю найкращі символи Великої Візантійської імперії, зберіг значення образу Святого Георгія Побідоносця як

SECTION 23.

ÉTUDES RELIGIEUSES ET THÉOLOGIE

покровителя і захисника християнства. Своім благочестивим життям, терпінням у випробуваннях, героїзмом і непохитною жагою перемоги Стефан Великий, подібно до Святого Георгія, залишився у пам'яті нащадків як Побідоносець.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Атанасов Г. (2001) Святи Георги Победоносец. Культ и образ в православия изток через средневековисто. Варна. с. 225-240.
- [2] Атанасов Г. (2000) Иконография образа «Святой Георгий на троне» в середине века. *Stratum plus*. № 6. с. 290-296.
- [3] Зографски Д. (1943) Свята гора – Зограф в минало и днес. София.
- [4] Колпакова Н. (2014) Агіографія Святого Георгія в пам'ятках книжної писемності Візантії та Київської Русі. *Культура України*. Вип. 45. Харківська державна академія культури (загл. Ред. В. Шейко я). Харків. С. 124-132.
- [5] Святой великомученик Георгий Победоносец. *Святая мученица Александра*. М. 1908. с. 21-27.
- [6] *Славяно-Молдавские летописи XV-XVI вв.* М. 1976. с. 27-29.